
Herczeg Ágnes

LÁZÁRFALVI KALÁKA

A Csomád-Bálványos régió (települései: Tusnád, Újtusnád, Tusnádfürdő, Lázárfalva, Sepsibükszád, Torja) Székelyföldön, a Csomád-hegység fiatal vulkáni táján található, legismertebb értékei a Szent Anna-tó és a Bálványosvár. Ezen a vidéken több mint 300 forrás, számos gázkitörés tör a felszínre, amelyeket az itt élő emberek évszázadok óta használnak gyógyulás céljára. E természeti, táji, kultúrtörténeti értékekben gazdag régióban több éve folyik fejlesztési munka, amiről az *Országépítőben* már beszámoltunk. E tevékenység legfőbb célja, hogy az itt élő emberekben tudatosodjék mindaz az érték, ami az ember és a természet harmonikus együttműködését még mindig a legélénkebben őrzi Európa tájai közül. S hogy ezekre az értékekre alapozva találhassa meg a boldogulását mindenki, aki itt él. E munka keretében 2001 nyarán szerveztük az első alkotótábort Lázárfalván, ahol a Székelyföldre jellemző kalákában újítottunk fel egy hagyományos népi gyógyfürdőhelyet.

A Csomád-Bálványos régió a Kárpát-medence egyik legjelentősebb ásványvíz tartalékával rendelkező terület. A változatos vegyi összetételű borvízforrások mellett értékesek a nagyhozamú száraz széndioxid gázömlések, azaz mofetták. A mofetták, a bűdös gödrök, az ásványvizek, a borvizek a hegységet felépítő vulkanikus és üledékes kőzeteket behálózó törésvonalak mentén törnek a felszínre az „izzadó” magmából.

Lázárfalva ásványvízforrásai a településtől délre a Kis- és Nagyharam vulkáni kúpok lábánál, a patak völgyekben, valamint az általuk közrezárt hegyhátakon találhatók. Lázárfalva borvízforrásai, fürdői és bűdösgödrei az elmúlt századokban ismertebbek voltak, s gyógyászati jelentőségük is nagyobb volt, mint napjainkban. A XVII. századtól Lakatos István kozmási plébános, Fridwaldsky János (1767), Benkő József (1778), Kötetes Sámuel (1807) említik a Fortyogó-fürdőt és a bűdöspataki kénbányákat. Lázárfalva határában több mint ötven forrás található, de ezek nagy része foglalatlan, elhanyagolt, természetes állapotban van. Ritka az a lázárfalvi gazda, akinek a kaszálóján ne törne fel ásványvízforrás, vagy ne volna rajta bűdösgödör. Ezért a források nagy része annak a gazdának a nevét viseli, akinek a földjén található (Törököké, Burus János, Sami, Nagy Béláé, Bogdán, Kisasszonyoké, Szántó Anti, Antaloké, Karácsonyé stb.) Lázárfalva híres ásványvízforrása, fürdője és bűdösgödre a Nyíri fürdő vagy Fortyogó, „Bűdös”, a falu délkeleti részén található. A foglalt forrást a Dögösökének is nevezik. Vegyelemzésére első ízben 1818-ban került sor dr. Béltékly Zsigmond révén. Ásványisótartalma alacsony, vízhozama gyér, széndioxid tartalma pedig nagy. Vízét csebrekben felmelegítve kádfürdőnek, reumatikus és keringési megbetegedések kezelésére csak a helyi lakosság használja.

A vulkáni utóműködés nemcsak a fürdők területén érezeti hatását, a közeli házak pincéiben is megjelenik a mofettagáz. A Borvíztető alatt közel egy hektár területen a szürkésfehérre színeződött, mállott flisközetek között szén-dioxid és kénhidrogén mofettagáz tör a felszínre. A talajban, a kőzetrepedésekben és az elhalt növényi maradványokon vékony sárgás terméskén is megfigyelhető.

Fürdőépítés-közösségépítés

A térségben a történelmi dokumentumok, archiv fotók pezsgő fürdőeletről tanuskodnak, az idős emberek a népi fürdőkhöz kötődő csodagyógyulásokról számolnak be. Saját magunk is tapasztaltuk rendkívüli hatásukat. Az elhanyagolt, magukra hagyott fürdők, mofetták szívszorító látványa érlette meg bennünk a gondolatot, hogy kezdeményezzük a rendbehozatalukat. Nem tűnt nagynak a feladat, hiszen fa beszerzése a nagy irtások ellenére ma sem gond, kő meg terem mindenfelé. Miért nem kezdenek akkor neki a falubéliek az egykori fürdők felújításához? A beszélgetések során érezkelhettük, hogy biztatásra és külső segítségre van szükség.

A régiófejlesztési munka részeként falufórumokat szerveztünk. Lázárfalván dugig megtelt iskolateremben tartottuk az összejövetelt. Felvetettük, hogy mi volna, ha a falubéliek és általunk szervezett egyetemisták közös munkájával újjáépítenénk a falu szélén elpusztult fürdőhelyet. Mondandónkat egy szép öreg ember szakította félbe, felállt, s azt mondta: Már megbocsássanak, mérnökasszony és mérnökurak, szép s jó amit mondanak, de elkélne a segítség, hogy rendbe hozzuk a Büdös fürdőt, mert ezt a helyet így hívják. Éjszakába nyúlóan beszélgettünk, tervezgettünk az iskolában azon a februári estén. Aztán nekiláttunk a munkának. Felmértük a helyszínt, terveket készítettünk, számoltunk. A munka formájának a kalákát választottunk. Jöjjön mindenki, s hozza a tegye, amit a legjobban tud. Az egyetemisták körében meghirdettük az alkotótábort. Több, mint ötvenen jelentkeztek, magyarországi tájépítész-, építész-hallgatók, de volt köztük bölcsész, medikus is. Jöttek Erdélyből is. A résztvevők házaknál laktak. Nehéz volt meggyőzni a falubélieket, akik még idegenből jött vendégeket nem fogadtak, hogy az idejövőknek nem luxuskörülményekre van szükségük, hanem csak szíves vendéglátásra. Az asszonyok főztek, ahogy mondták: három lakodalomnyit egy hét alatt. A falubéliek a legnagyobb dologidőben, mert megcsúszott a szénacsinalás, beálltak a munkába. Először a falu öregjei jöttek, majd a fiatalok is szekercét fogtak. Az öreg, aki a falufórumon felszólalt, nagy szatyor almával jött az építők közé, hogy kivegye ő is a részét a dologból.

A kaláka alatt megépítettünk a famedencét, a környezetét lepadoltuk, körben ülőhelyeket kialakítva, fölé kis esőbeállót szerkesztve. A forrás környezetét rendbe raktuk szárazon rakott kőfallal és rözsefonattal. Két öltözőkabin és egy pihenőpad készült, meg egy biobudi. Az erózió ellen fűzesszöböl kézzel font védművek készültek, tereplépcsők, ösvények. A marhák-nak új kihajtótat kellett kijelölni. Egy mofetta alapjait is letettük, de nem jutott idő a befejezésre, a falubéliek később elvégezték, ami maradt. Jánosi Csaba keresztet is faragott. Mindez szombattól szombatig, reggeltől estig a tűző napon, 50-70 ember dolgos keze alatt. Minden estére programot szerveztünk a faluházba, beszélgetéseket, előadásokat a régiófejlesztésről, a táji-építészeti értékekről, a Székelyföld jövőjéről, a vizek megőrzéséről,

tiszteletéről, az egészségről. Volt táncház, a megyei cserkész-csapat történelmi életképet mutatott be. Zenész barátaink és az iskola diákjai közös népdalestet adtak. A falubéli gyermekeknek a tábor ideje alatt az iskolában a hagyományos székely kapu és bútorfestés fortélyait tanulhatták Kovács Piroska nénitől, a munkából kiállítást rendeztünk. Reggel a falu felett a felkelő nappal a tárogató hangja szólt, s ez zárta a napot. Soha nem fogom elfelejteni annak az öregembernek az arcát, csorgó könnyeit, aki a kapuja előtt állva hallgatta az égből jövő zenét. A tárogató hangja, a tiszta lelkesültség a hollókat is odahívta.

Vasárnap szentmise keretében a hely felszentelődött. Mivel a medence megtelt, a polgármester ígéretéhez hűen – *Ha egy hét alatt mindennel kész lesztekh ruhástól ugrom a vízbe!* – öltönyöstül, nyakkendőstül egy szaltóval a medencébe szökött, ahogy arrafele mondják. S mielőtt megfürödtünk, felcsendült régi himnuszunk, a *Boldogasszony anyánk*. A hely megtisztult, s vele együtt mindannyiunk lelke. A munkától, ami itt olyan volt, mint az ima.

A vendéglátók könnyezve búcsúztatták vendégeiket, a búcsúnótát rézfúvós zenekar húzta. Azóta nemcsak a lázárfalviak, hanem a szomszédos falvak népe is jár ide gyógyulni.

Képek a 2001-es alkotótábor munkájáról

Herczeg Ágnes – Jánosi Csaba

A CSOMÁD-BÁLVÁNYOSI GYÓGYFÜRDŐZÉS, TURIZMUS ÉS VENDÉGVÁRÁS TÖRTÉNETÉBŐL

(részletek)

A Csomád–Bálványos régió természeti, táji értékeit és szépségét a XVIII. század végétől kezdődően több neves szerző örökítette meg. Az elsők között gróf Teleki Domokos, Kövály László, Orbán Balázs, Jókai Mór. A honismeret fontosságát a tájak megismerésén keresztül tudatosította Hankó Vilmos, Endes Miklós, Szádeczky Kardoss Lajos, Ferenc Béla, Bányai János, Székely Géza, Kónya Ádám, Kovács Sándor, Kristó András, Jánosi Csaba, Zsigmond Enikő és sokan mások, akik e vidékkel más és más megközelítésből, de mindannyian a hely szelleme iránti lelkesültséggel foglalkoztak.

Az itt található különleges források és gázkitörések gyógyító hatását korán felismerték, s használták. A fürdők kiépítése a XIX. század közepén indult meg, a polgári fejlődéssel párhuz-